

Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη

# ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις

3η έκδοση - Ανανεωμένη



ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ



# ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις

Εγκληματολογία - Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις (3η έκδ.)  
Καλλιόπη Σπινέλλη

ISBN 978-960-562-313-5

Σύμφωνα με το Ν. 2121/93 για την Πνευματική Ιδιοκτησία απαγορεύεται η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, η αποθήκευσή του σε βάση δεδομένων, η αναμετάδοσή του σε ηλεκτρονική ή οποιαδήποτε άλλη μορφή και η φωτοανατύπωσή του με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

#### ΔΗΛΩΣΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Το περιεχόμενο του παρόντος έργου έχει τύχει επιμελούς και αναλυτικής επιστημονικής επεξεργασίας. Ο εκδοτικός οίκος και οι συντάκτες δεν παρέχουν διά του παρόντος νομικές συμβουλές ή παρεμφερείς συμβουλευτικές υπηρεσίες, ουδεμία δε ευθύνη φέρουν για τυχόν ζημιά τρίτου λόγω ενέργειας ή παράλειψης που βασίστηκε εν όλω ή εν μέρει στο περιεχόμενο του παρόντος έργου.

Art Director:	Γιάννης Μαμαλούκος
Υπεύθυνος Παραγωγής:	Ανδρέας Μενούνος
Φωτοστοιχειοθεσία:	Γιάννης Δεδούσης
Παραγωγή:	NB Production ΓΔ081014M23



ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μαυρομιάλη 23, 106 80 Αθήνα

Τηλ.: 210 3678 800 • Fax: 210 3678 819

<http://www.nb.org> • e-mail: [info@nb.org](mailto:info@nb.org)

Αθήνα: Μαυρομιάλη 2, 106 79 • Τηλ.: 210 3607 521

Πειραιάς: Φίλωνος 107-109, 185 36 • Τηλ: 210 4184 212

Πάτρα: Κανάρη 15, 262 22 • Τηλ.: 2610 361 600

Θεσ/νίκη: Φράγκων 1, 546 26 • Τηλ.: 2310 532 134



© 2014, ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΕΒΕ

Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη

# ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις

3η έκδοση Ανανεωμένη



ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Criminology - Modern and older trends (3rd ed.)

Kalliopi Spinelli

ISBN 978-960-562-313-5

**COPYRIGHT**

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, without the prior permission of NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A., or as expressly permitted by law or under the terms agreed with the appropriate reprographic rights organisation. Enquiries concerning reproduction which may not be covered by the above should be addressed to NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. at the address above.

**DISCLAIMER**

The content of this work is intended for information purposes only and should not be treated as legal advice. The publication is necessarily of a general nature; NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. makes no claim as to the comprehensiveness or accuracy of the information provided; Information is not offered for the purpose of providing individualized legal advice. Professional advice should therefore be sought before any action is undertaken based on this publication. Use of this work does not create an attorney-client or any other relationship between the user and NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A. or the legal professionals contributing to this publication.



**NOMIKI BIBLIOTHIKI**

23, Mavromichali Str., 106 80 Athens Greece  
Tel.: +30 210 3678 800 • Fax: +30 210 3678 819  
<http://www.nb.org> • e-mail: [info@nb.org](mailto:info@nb.org)



member of Europe's 500  
dynamic entrepreneurs



© 2014, NOMIKI BIBLIOTHIKI S.A.

## ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Για χρόνια χρησιμοποιούσα στη διδασκαλία, στον μαυροπίνακα, ένα σχεδιάγραμμα με τους τέσσερις πυλώνες της εγκληματολογίας: το έγκλημα, τον εγκληματία, το θύμα και την κοινωνική αντίδραση προς τους τρεις προηγούμενους πυλώνες. Έτσι, αναδεικνυόταν μέσα από τις σχέσεις **εγκλήματος** → **εγκληματία**, **θύματος** και **κοινωνικής αντίδρασης** ότι το κάθε έγκλημα δημιουργεί έναν ξεχωριστό τύπο εγκληματία, όπως λ.χ. τον εγκληματία λευκού περιλαιμίου ή τον ανθρωποκτόνο. Το έγκλημα, από την άλλη πλευρά, συνδεόταν με το θύμα, όπως το έγκλημα με την τιμωρία, γι' αυτό και αρχίσαμε να διερευνούμε τη θυματοποίηση και λ.χ. τα θύματα των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας. Και φυσικά, το κάθε έγκλημα δημιουργεί μια ξεχωριστή κοινωνική αντίδραση. Για παράδειγμα, οι δράστες παιδικής πορνογραφίας υφίστανται τον άτυπο κοινωνικό έλεγχο της κοινωνικής καταγραυγής και από πλευράς τυπικού ελέγχου προβλέπονται ποινές κακουργηματικού χαρακτήρα.

Από τις σχέσεις **εγκληματία** → **εγκλήματος**, **θύματος** και **κοινωνικής αντίδρασης** προέκυπτε η εξειδίκευση ορισμένων εγκληματιών σε συγκεκριμένα εγκλήματα, όπως στο εμπόριο ανθρώπων. Κάποιοι εγκληματίες επιτίθενται σε άγνωστα θύματα (π.χ. ληστές τραπέζης) και άλλοι σε πολύ γνωστά (βιασμός συζύγου). Επίσης για την κάθε κατηγορία εγκληματιών η πολιτεία επιφυλάσσει διαφορετική αντίδραση-μεταχείριση, λ.χ. για τον χρήστη και έμπορο εξαρτησιογόνων ουσιών, για τον νοητικά καθυστερημένο κοκ.

Μέσα από τις σχέσεις **θύματος** → **εγκλήματος**, **εγκληματία**, **κοινωνικής αντίδρασης** έβγαιναν στην επιφάνεια η θυματολογία, οι παλιές θεωρήσεις σύμφωνα με τις οποίες το θύμα προκαλεί τον εγκληματία ή το κίνημα των υποστηρικτών της ισότιμης θέσης του θύματος στην ποινική διαδικασία - η ενδεικνυόμενη κοινωνική αντίδραση.

Τέλος, από την έμφαση στις σχέσεις **κοινωνικής αντίδρασης** → **εγκλήματος**, **εγκληματία**, **θύματος** αναδύονταν συζητήσεις για πολιτικές απεγκληματοποίησης και εγκληματοποίησης συμπεριφορών, και για νέες μορφές πρόληψης εγκλημάτων, για αναθεώρηση του συστήματος ποινών με σκοπό την ορθολογική μεταχείριση του εγκληματία, για πολυεπίπεδη προστασία των θυμάτων αλλά και για νέες μορφές κοινωνικής αντίδρασης, όπως η επανορθωτική δικαιοσύνη.

Έτσι, μια πανοραμική εικόνα του γνωστικού αντικειμένου της εγκληματολογίας παρουσιαζόταν στα μάτια των φοιτητών του πρώτου μαθήματος και ο διάλογος άρχιζε. Επιθυμούσα κάποτε να καταγραφούν αυτές οι σκέψεις. Τελικά παρουσιάστηκε η ευκαιρία με την παρούσα έκδοση να προσθέσω ένα δεύτερο κεφάλαιο αφιερωμένο στους τέσσερις πυλώνες της εγκληματολογίας.

Στην καινούρια έκδοση είχα κατά νου να περιλάβω και ορισμένες νέες μορφές εγκληματολογίας, όπως την «πράσινη» ή την «ψηφιακή - υπολογιστική» εγκληματολογία. Η προσθήκη νέας βιβλιογραφίας με ώθησε στο να περιλάβω και νέες μορφές εγκλημάτων, όπως τα εγκλήματα μίσους ή το έγκλημα παραγωγής και διακίνησης πειρατικών προϊόντων. Ακόμη με προκαλούσε το ζήτημα των σχέσεων οικονομικής κρίσης - φτώχειας και εγκλήματος και ήθελα να το θίξω, έστω και επιφανειακά. Με αυτήν την ευκαιρία θέλησα να προβώ και σε ορισμένες άλλες απαραίτητες αναθεωρήσεις τμημάτων, όπως αυτό που αφορούσε την εγκληματολογική στατιστική και την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) ή να προσθέσω διευθύνσεις ιστοσελίδων εξειδικευμένες στην εγκληματολογία και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Πριν κλείσω αυτά τα, εξομολογητικού χαρακτήρα, προλεγόμενα θα ήθελα να ευχαριστήσω την επίκουρη καθηγήτρια κυρία Μαρία Κρασιδιώτη για τις γόνιμες συζητήσεις που είχαμε σχετικά με καίρια εγκληματολογικά ζητήματα. Και φυσικά, ευχαριστώ την κυρία Λίλα Καρατζά που με ενθάρρυνε να προβώ στην αναθεωρημένη, και αναπόφευκτα επαυξημένη, αυτή έκδοση. Ευχαριστίες εκφράζω, και από το σημείο αυτό, στην εκδότρια εταιρεία και τους αποτελεσματικούς συνεργάτες της για τη συνδρομή που μου παρείχαν κατά τη διαδικασία της παρούσας έκδοσης.

Αύγουστος 2014

Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη



## ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

*Οι ραγδαίες μεταβολές στο κοινωνικό και εγκληματολογικό γίνεσθαι επέβαλαν όχι μόνο μια επικαιροποίηση και διεύρυνση της ύλης αλλά και μια ριζική αναθεώρηση της προηγούμενης έκδοσης.*

*Η εξάπλωση της κοινωνίας της πληροφορίας, η αντιστροφή του μεταναστευτικού ρεύματος στην Ελλάδα, που τη μετέβαλε από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών, η παγκοσμιοποίηση και έξαρση νέων μορφών, οργανωμένης συνήθως, εγκληματικότητας (λ.χ., η εμπορία ανθρώπων και η γενετήσια εκμετάλλευση ακόμη και παιδιών ή η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες -το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, δηλαδή) είναι λίγοι από τους παράγοντες που επέδρασαν στη δημιουργία νέων εγκληματολογικών προβληματισμών και κατευθύνσεων.*

*Έτσι, η διαφοροποίηση του εγκληματικού φαινομένου, η εξάπλωση των εξαρτησιογόνων ουσιών, η εμφάνιση νέων τεχνικών έρευνας με τη γενίκευση της χρήσης υπολογιστών, η έμφαση στην προστασία των θυμάτων και στις στρατηγικές πρόληψης της εγκληματικότητας με την ταυτόχρονη διεύρυνση των εξω-ιδρυματικών κυρώσεων θα μπορούσε να πει κανείς ότι δημιούργησαν μια ανατροπή της παραδοσιακής εγκληματολογίας. Σε αυτή, βέβαια, συνέτειναν και οι επιρροές που υπέστη το γνωστικό αντικείμενο της εγκληματολογίας από τις πολιτικές και οικονομικές αλλαγές μετά το 1990, τα φιλοσοφικά ρεύματα για την αναδόμηση και μετα-νεωτερικότητα και τις αντίστοιχες εξελίξεις στην κοινωνιολογία. Το λημματικό ευρετήριο τεκμηριώνει την ανανέωση της εγκληματολογικής επιστήμης αλλά και την προσπάθεια να συλλάβει η συγγραφέας τα ουσιώδη και να τα συμπυκνώσει κατά τρόπο εύληπτο. Οι αναγνώστες θα το κρίνουν.*

*Στον εκλεκτό συνάδελφο κύριο Νέστορα Κουράκη εκφράζω και από αυτή τη θέση τις από καρδιάς ευχαριστίες μου για τη διαρκή και γόνιμη συνεργασία μας. Επίσης ευχαριστίες οφείλω στο φίλο της νομικής επιστήμης κύριο Αντώνη Ν. Σάκκουλα, στον άοκνο επιστημονικό συνεργάτη του κύριο Αδαμάντιο Αμμανίτη, καθώς και στη νέα γενιά των αξιόλογων συνεχιστών τους.*

Οκτώβριος 2005

Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη



## ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

Ένας λογοτέχνης έγραψε για το έγκλημα και την τιμωρία, ένας ψυχίατρο ανέλυσε το έγκλημα της τιμωρίας κι ένας φοιτητής της Νομικής μίλησε για το «έγκλημα της εγκληματολογίας». Μέσα από το διάλογό μου με τους φοιτητές που άρχισε το 1976 -και συνεχίζεται ακόμη- ξεπήδησε η ανάγκη να συλλέξω, να ταξινομήσω και να τους προσφέρω μερικές σύγχρονες θεωρητικές απόψεις, εμπειρικά δεδομένα και εγκληματολογικές στατιστικές μαζί με κάποιες δικές μου αντιλήψεις γι' αυτά τα θέματα.

Στον τόμο που βρίσκεται στα χέρια σας, παρουσιάζεται μόνο ένα τμήμα της εργασίας αυτής. Όπως είναι γνωστό, η ολοκληρωμένη πραγμάτευση του αντικειμένου της εγκληματολογίας απαιτεί μία προσέγγιση του εγκληματικού φαινομένου από τη γένεσή του ως τους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου που αναπτύσσονται ως απάντηση σ' αυτό. Με άλλα λόγια, εκτός από τον προσδιορισμό του γνωστικού κλάδου της εγκληματολογίας και της μεθοδολογίας της, είναι απαραίτητη η μελέτη του εγκλήματος, της εγκληματικότητας, του εγκληματία και του θύματος. Επιπρόσθετα, παρά την άμβλυση του ενδιαφέροντος, η οποία παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σχετικά με την αναζήτηση των αιτίων του εγκλήματος, ορισμένες συγκεκριμένες και συστηματικές αναφορές στις θεωρίες και έρευνες που μελετούν την αιτιολογία του εγκλήματος είναι αναγκαίες. Τέλος κάθε σύγχρονη προσπάθεια μελέτης του εγκλήματος πρέπει να συμπληρώνεται από τη διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζει η ιδρυματική και η εξωιδρυματική μεταχείριση των εγκληματιών και γενικά όλο το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης στην καταστολή και πρόληψη των εγκλημάτων.

Είναι φανερό όμως ότι μία τέτοια προσέγγιση της εγκληματολογίας, όταν γίνεται από ένα άτομο, απαιτεί επιλογές ύλης και χρονικό καταμερισμό της εργασίας. Κάποιες άλλες επιλογές εξάλλου υπαγορεύονται και από την «εκλεκτική» κατεύθυνση που έχω ακολουθήσει. Έτσι, ιστορικές αναδρομές δεν γίνονται στον τόμο αυτό ούτε στους άλλους που ετοιμάζονται. Οι πρόσφατες αξιόλογες εργασίες των συναδέλφων Α. Μαραγκοπούλου-Γιωτοπούλου και Ν. Ε. Κουράκη καλύπτουν την ιστορική επισκόπηση της γένεσης και της εξέλιξης του εγκλήματος και της τιμώρησής του (βλ. Βιβλιογραφία στο τέλος).

Σε ό,τι αφορά τον χρονικό καταμερισμό της ύλης, ο τόμος αυτός περιορίστηκε στα τέσσερα πρώτα θέματα από αυτά που αναφέραμε παρα-

πάνω. Και μάλιστα το τμήμα της εγκληματικότητας δυστυχώς δεν ολοκληρώθηκε αφού ως την ώρα η Στατιστική της Δικαιοσύνης του 1982 δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί. Οι αναφορές σε στατιστικά δεδομένα αυτού του έτους και σε ελάχιστα του 1983 βασίστηκαν σε ορισμένα στοιχεία που μου παραχωρήθηκαν πρόθυμα από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε.) και σε περιορισμένες πληροφορίες του Δελτίου Τύπου πάλι της Ε.Σ.Υ.Ε. Πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι ενώ η ύλη που καλύπτεται στο τεύχος αυτό φαίνεται περιορισμένη, έχει γραφεί με τέτοιο τρόπο ώστε να προσφέρει στοιχεία από όλο σχεδόν τον εγκληματολογικό κύκλο και να έχει μία σχετική αυτοτέλεια. Αναφέρω μερικά παραδείγματα: Ενώ το θέμα της αναζήτησης των αιτιών δεν περιλαμβάνεται στο τμήμα της εργασίας που δημοσιεύεται, οι επανειλημμένες αναφορές λ.χ. στον Lombroso και τη θετική σχολή ή στον Sutherland ή στη θεωρία της «ετικέτας», κατατοπίζουν σχετικά τον αναγνώστη. Το ίδιο συμβαίνει και με το τμήμα που αναφέρεται στο θύμα. Παρ' όλο που δεν έχει συμπεριληφθεί σ αυτόν τον τόμο, τα βασικά ζητήματα έχουν καλυφθεί στην οριοθέτηση της θυματολογίας και στις αναφορές σε έρευνες που έχουν ως αντικείμενο θύματα. Εξάλλου ορισμένες μορφές επίσημου κοινωνικού ελέγχου έχουν συζητηθεί στο πλαίσιο της μεθοδολογίας ή της ανάλυσης του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης. Επιπρόσθετα, στη Βιβλιογραφία που βρίσκεται στο τέλος του τόμου αναγράφονται τα κυριότερα ελληνικά βοηθήματα στην περιοχή της εγκληματολογίας, τα οποία συμπληρώνουν τα προγραμματισμένα ή αθέλητα κενά αυτής της εργασίας.

Κλείνοντας τα προλεγόμενα ευχαριστώ ειλικρινά όλους τους φοιτητές που παρακολούθησαν τις παραδόσεις μου και που με τους προβληματισμούς, τις αναζητήσεις τους κι ακόμα με την επιμονή τους να δημοσιευθούν οι σημειώσεις μου στάθηκαν για μένα συνεχής πηγή έμπνευσης και ενθάρρυνσης.

Απρίλιος 1985

Κ.Δ.Σ.

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

### 1. Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις .....	1
1.2. Ενα δράμα σε τρεις πράξεις.....	2
1.2.1 Η διαδικασία θεσμοθέτησης ποινικών διατάξεων.....	2
1.2.2. Η παράβαση των ποινικών διατάξεων.....	3
1.2.3. Η αντίδραση της κοινωνίας στις παραβάσεις ποινικών διατάξεων .....	3
1.3. Πώς ορίζεται η εγκληματολογία;.....	4
1.4. Η εγκληματολογία και οι άλλες ποινικές επιστήμες.....	6
1.5. Οι ειδικότεροι κλάδοι της εγκληματολογίας - Διακρίσεις της εγκληματολογίας.....	8
1.5.1. Το «σύστημα» ποινικής δικαιοσύνης (ΣΠΔ).....	11
1.5.2. Η θυματολογία .....	15
1.5.3. Θεωρητική και εμπειρική εγκληματολογία.....	17
1.5.4. Γενική και ειδική εγκληματολογία .....	19
1.6. Η ιστορική εξέλιξη της εγκληματολογίας.....	21
1.6.1. Η εξέλιξη της εγκληματολογίας στην Ελλάδα .....	29
1.7. Σύγχρονες εγκληματολογικές κατευθύνσεις.....	35
1.7.1. Η συγκριτική εγκληματολογία.....	36
1.7.2. Η εγκληματολογία της σύγκρουσης και η εγκληματολογία της συναίνεσης.....	37
1.7.3. Η κριτική εγκληματολογία.....	38
1.7.4. Η πραγματιστική ή ρεαλιστική εγκληματολογία: δεξιός και αριστερός ρεαλισμός .....	45
1.7.5. Η διαχειριστική εγκληματολογία .....	47
1.7.6. Η περιβαλλοντική εγκληματολογία .....	48
1.7.7. Η φεμινιστική εγκληματολογία .....	53

1.7.8. Η ενοποιούσα εγκληματολογία .....	55
1.7.9. Η εξελικτική εγκληματολογία .....	59
1.7.10. Η συστατική εγκληματολογία.....	60
1.7.11. Η ειρηνοποιός εγκληματολογία .....	62
1.7.12. Άλλες σύγχρονες κατευθύνσεις .....	65
1.8. Ανακεφαλαίωση - Συμπεράσματα.....	70

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

### 2. ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

2.1. Ο πρώτος πυλώνας: Το έγκλημα (υπό νομική και εγκληματολογική έποψη) .....	72
2.1.1. Η εγκληματικότητα .....	77
2.1.2. Η απόκλιση ή αποκλίνουσα συμπεριφορά.....	78
2.1.3. Εγκλήματα «λευκού περιλαιμίου».....	81
2.1.4. Το οργανωμένο έγκλημα .....	83
2.1.5. Τα εγκλήματα μίσους .....	86
2.1.6. Τα εγκλήματα παραγωγής και διακίνησης πειρατικών και παραποιημένων προϊόντων .....	89
2.1.7. Τα εγκλήματα χωρίς θύματα .....	92
2.2. Ο δεύτερος πυλώνας: Ο εγκληματίας.....	93
2.2.1. Ποιος είναι εγκληματίας; .....	93
2.2.2. Τυπολογίες εγκληματιών .....	94
2.2.2.1. Τυπολογίες βάσει σωματικών/οργανικών κριτηρίων - Ο γεννημένος εγκληματίας .....	95
2.2.2.2. Τυπολογίες βάσει ψυχολογικών κριτηρίων.....	97
2.2.2.3. Οι ανθρωποκτόνοι.....	100
2.2.2.4. Ο εγκληματίας με ψυχοπαθητική προσωπικότητα .....	101
2.2.2.5. Ο εγκληματίας με νοητική υστέρηση.....	103
2.2.2.6. Η προσωπικότητα του εγκληματία - Η άποψη Pinatel.....	107
2.2.3. Το φύλο του εγκληματία.....	108
2.2.4. Η ηλικία του εγκληματία.....	113
2.2.5. Ο ημεδαπός και αλλοδαπός εγκληματίας - Ο μετανάστης..	116
2.2.5.1. Η υπηκοότητα του εγκληματία.....	116

2.2.5.2. Ο μετανάστης.....	120
2.2.6. Το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο του εγκληματία - φτώχεια - οικονομική κρίση.....	123
2.3. Ο τρίτος πυλώνας: Το θύμα.....	126
2.4. Ο τέταρτος πυλώνας: Η αντίδραση στο έγκλημα .....	129

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

### 3. Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

3.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις - Ο λόγος για τη μέθοδο.....	133
3.2. Έννοιες-κλειδιά για την κατανόηση εγκληματολογικών ερευνών.....	137
3.3. Ερευνητικές δυσχέρειες και δεοντολογικά ζητήματα.....	139
3.4. Οι μεθοδολογικές κατευθύνσεις της εγκληματολογίας.....	143
3.4.1. Η φιλοσοφική και η αντιθετικιστική κατεύθυνση.....	143
3.4.2. Η θετικιστική κατεύθυνση.....	146
3.4.2.1. Διακρίσεις και είδη ερευνών.....	148
3.4.2.1.1. Έρευνες: διερευνητικές, περιγραφικές, επεξηγητικές και αξιολόγησης.....	148
3.4.2.2. Η μέθοδος της μετα-ανάλυσης .....	153
3.4.2.3. Έρευνες: (α) ποσοτικές και ποιοτικές και (β) με πρωτογενή και δευτερογενή δεδομένα.....	155
3.4.2.4. Ταξινόμηση των κυριότερων μεθόδων και τεχνικών ανάλογα με τις ιδιότητές τους.....	158
3.4.3. Η πειραματική μέθοδος και οι παραλλαγές της.....	160
3.4.3.1. Έρευνες επαναληπτικές.....	161
3.4.3.2. Έρευνες με ομάδες ελέγχου σε μία φάση.....	164
3.4.3.3. Οιονεί πειραματική μέθοδος.....	167
3.4.3.4. Κοινωνική έρευνα.....	169
3.4.3.4.1. Τεχνικές δειγματοληψίας.....	170
3.4.3.4.2. Το ερωτηματολόγιο - Η συνέντευξη.....	170
3.4.4. Έρευνες με παρατήρηση .....	171
3.4.5. Έρευνες με εγκληματία στο φυσικό του περιβάλλον.....	171
3.4.6. Έρευνες σε αρχεία, σε έγγραφα και σε άλλα κείμενα.....	176

3.4.7. Ανάλυση περιεχομένου .....	177
3.4.8. Έρευνες με βάση τις επίσημες εγκληματολογικές στατιστικές - Η εμφανής εγκληματικότητα.....	178
3.4.8.1. Ορισμός της εγκληματολογικής στατιστικής .....	179
3.4.8.2. Διακρίσεις της εγκληματολογικής στατιστικής .....	179
3.4.9. Η αφανής ή σκοτεινή περιοχή της εγκληματικότητας.....	181
3.4.9.1. Προσπάθειες προσδιορισμού της σκοτεινής περιοχής .....	182
3.4.9.2. Η εγκληματολογική στατιστική ως καταγραφή δραστηριότητας.....	188
3.4.9.3. Η ελληνική εγκληματολογική στατιστική.....	189
3.4.9.3.1. Εγκληματολογική στατιστική της ΕΛ.ΣΤΑΤ. ....	190
3.4.9.3.2. Ευρωπαϊκή εγκληματολογική στατιστική .....	190
3.4.9.3.3. Διεθνείς εγκληματολογικές στατιστικές: .....	192
3.4.9.3.4. Η εγκαιρότητα και η εγκυρότητα των εγκληματολογικών στατιστικών .....	192
3.4.10. Ανακεφαλαίωση της θετικιστικής κατεύθυνσης .....	194
3.5. Η συνθετική κατεύθυνση .....	197

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

### 4. Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ Ή ΤΩΝ ΓΕΝΕΣΙΟΥΡΓΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΓΚΛΗΜΑΤΩΝ

4.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις - Τα ερωτήματα και η αξία τους .....	199
4.2. Η αιτιολογική προσέγγιση.....	199
4.3. Ορισμοί.....	201
4.3.1. Η αιτία, το αίτιο, οι παράγοντες.....	201
4.3.2. Οι θεωρίες .....	203
4.3.3. Το «παράδειγμα».....	204
4.3.4. Οι Σχολές.....	205
4.4. Σχολές - θεωρίες - ρεύματα.....	205
4.5. Η κλασική σχολή και οι προεκτάσεις της .....	205
4.5.1 Οι πρωτοπόροι: Beccaria και Bentham.....	205
4.5.2. Η νεο-κλασική σχολή .....	210
4.5.3. Η θεωρία της ορθολογικής επιλογής.....	210



4.5.4. Η θεωρία της γενικής πρόληψης.....	212
4.5.5. Κριτική αποτίμηση.....	213
4.6. Η θετική σχολή.....	213
4.6.1. Lombroso - ο ένας από τους τρεις μεγάλους.....	213
4.6.2. Από το γεννημένο εγκληματία στην κληρονομική και οργανική κατωτερότητα.....	216
4.6.3. Οι μετα-λομπροζιανοί ερευνητές.....	217
4.6.3.1. Εισαγωγικά.....	217
4.6.3.2. Μελέτες γενεαλογικών δέντρων.....	217
4.6.3.3. Μελέτες σωματικών τύπων.....	218
4.6.3.4. Μελέτες διδύμων.....	220
4.6.3.5. Μελέτες συνδρόμου ΧΥΥ.....	221
4.6.3.6. Μελέτες υιοθεσιών.....	222
4.6.3.7. Κριτική αποτίμηση.....	223
4.7. Ο Ψυχολογικός / ψυχιατρικός θετικισμός.....	224
4.7.1. Εισαγωγικά.....	224
4.7.2. Η ψυχαναλυτική σχολή - Ο Freud.....	226
4.7.3. Οι συνεχιστές του Freud.....	227
4.7.4. Οι θεωρίες συμπεριφοράς - εκμάθησης - Ο Bandura.....	228
4.7.5. Κριτική αποτίμηση.....	229
4.8. Οι Μαρξιστικές Θεωρήσεις.....	231
4.8.1. Εισαγωγικά.....	231
4.8.2. Ο Marx και η μελέτη της εγκληματικότητας.....	232
4.8.3. Ο Bonger - ο Ολλανδός μαρξιστής εγκληματολόγος.....	234
4.8.4. Ο Darhendorf - ο πυλώνας της εγκληματολογίας της σύγκρουσης.....	235
4.8.5. Οι Αμερικανοί εγκληματολόγοι των μέσων του 20ου αιώνα.....	235
4.8.6. Οι εγκληματολόγοι στα (πρώην) σοσιαλιστικά κράτη - Άλλοτε και τώρα.....	237
4.8.7. Κριτική αποτίμηση.....	239
4.9. Οι κοινωνιολογικές θεωρίες.....	240
4.9.1. Εισαγωγικά: από τις δομικές θεωρίες στις θεωρίες κοινωνικών διαδικασιών.....	240

4.9.2. Θεωρίες κοινωνικής δομής.....	240
4.9.2.1. Ο Durkheim - ο πατέρας της εγκληματολογίας.....	240
4.9.2.2. Park, Burgess, Shaw, McKay και συνεργάτες - Η Οικολογική Σχολή του Σικάγου .....	242
4.9.2.3. Η εξέλιξη της Σχολής της Ανθρώπινης ή της Κοινωνικής Οικολογίας του Σικάγου .....	245
4.9.2.4. Ο Merton και η θεωρία της έντασης .....	248
4.9.2.5. Ο Cohen και η θεωρία του «παραβατικού υποπολιτισμού» ...	251
4.9.2.6. Ο Miller και τα «εστιακά ενδιαφέροντα» .....	253
4.9.2.7. Ο Cloward και ο Ohlin - η θεωρία της «διαφορικής ευκαιρίας» .....	254
4.9.2.8. Αντί συμπεράσματος: Οι επιδράσεις των δομικών θεωριών και ιδίως της θεωρίας της έντασης .....	256
4.9.3. Θεωρίες της κοινωνικής διαδικασίας.....	261
4.9.3.1. Ο Sutherland και η θεωρία της «διαφορικής συναναστροφής» .....	261
4.9.3.2. Ο Matza και ο Sykes - οι τεχνικές ή θεωρία της «εξουδετέρωσης» .....	265
4.9.3.3. Οι θεωρίες κοινωνικού ελέγχου - Ο Hirschi και άλλοι.....	266
4.9.3.4. Οι θεωρίες της (συμβολικής) αλληλενέργειας, της ετικέτας και της κοινωνικής αντίδρασης .....	270
4.9.3.5. Αντί συμπεράσματος: Οι επιδράσεις των θεωριών της κοινωνικής διαδικασίας.....	273
4.9.3.6. Κριτική αποτίμηση των κοινωνιολογικών θεωριών γενικά....	279
4.10. Η πολυπαραγοντική «θεωρία» .....	280
4.11. Γενικό συμπέρασμα.....	282

## ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

### 5. Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

5.1. Τα ερωτήματα.....	285
5.2. Η πρόκληση .....	285
5.3. Οι προκλήσεις.....	286
5.3.1. Η πορνεία.....	287

---

5.3.2. Η κατάργηση των ασύλων για τους ψυχικώς ασθενείς.....	288
5.3.3. Η ευθανασία.....	289
5.4. Οι ουσιαστικές προκλήσεις της εγκληματολογίας.....	292
5.5. Προς μία ολβιοποιό εγκληματολογία; .....	295
5.5.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	295
5.5.2. Το «υποκειμενικό ευ ζην» και η εγκληματολογία στην ευρεία της έννοια .....	297
 BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	
ΕΛΛΗΝΙΚΗ .....	301
ΞΕΝΗ .....	310
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ .....	327
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΥΛΗΣ.....	331



Ο αριθμός των τελουμένων εγκλημάτων, όπως παρουσιάζεται από τη μελέτη του σκοτεινού αριθμού<sup>154</sup>, είναι πολύ μεγαλύτερος. Θύματα για διάφορες αιτίες δεν προχωρούν σε καταγγελίες (π.χ. βιασμοί, κλοπές από μεγάλα καταστήματα, σωματικές βλάβες συζύγων ή παιδιών κ.λπ.). Επίσης ορισμένοι αστυνομικοί δεν καταγγέλλουν όλους τους ύποπτους και μάλιστα εκείνους οι οποίοι έχουν κάποια οικονομική κάλυψη, ενώ ενδεχομένως υπερ-καταγράφουν τα εγκλήματα των αλλοδαπών των φερομένων ως δραστών. (Βλ. παραπάνω 2.2.5.1.)

Η αστυνομία δεν έχει πάντα το ίδιο ενδιαφέρον να καταγράφει όσα εγκλήματα περιέρχονται σε γνώση της. Ενδέχεται όμως σε κάποιο χρόνο να επιδειχθεί μεγαλύτερος ζήλος, για να αυξηθεί ο αριθμός των δηλουμένων εγκλημάτων και έτσι να αυξηθούν οι παρεχόμενες πιστώσεις. Μπορεί εν τούτοις το ίδιο αποτέλεσμα να έχει επιτευχθεί με αντίστροφη σειρά των γεγονότων: να έχουν αυξηθεί οι πιστώσεις, να υπάρχει περισσότερο προσωπικό ή περισσότερα τεχνικά μέσα και τούτο συνεπάγεται αύξηση των καταγεγραφομένων εγκλημάτων. Ενδέχεται πάλι, άλλοτε να συρρικνωθεί τεχνητά από την αστυνομία ο αριθμός των εγκλημάτων ή ορισμένων εγκλημάτων για να καθησυχάσει η κοινή γνώμη ή για να αποδειχθεί η αποτελεσματικότητα της αστυνομίας στην πρόληψη της εγκληματικότητας κ.ο.κ.<sup>155</sup>.

### 3.4.9. Η αφανής ή σκοτεινή περιοχή της εγκληματικότητας

Οι εγκληματολόγοι, όταν αναφέρονται στην εγκληματολογική στατιστική, υπαινίσσονται την κορυφή ενός παγόβουνου<sup>156</sup>. Όταν πάλι γράφουν για τα εγκλήματα τα οποία διαπράττονται και δεν περιέρχονται σε γνώση της αστυνομίας ή άλλου επίσημου φορέα με οποιονδήποτε τρόπο, και επομένως δεν καταγράφονται, τότε αναφέρονται στην πλατιά βάση του παγόβουνου που βρίσκεται κρυμμένη κάτω από τη θάλασσα. Ο Radzinowitz είχε υπολογίσει για την Αγγλία ότι η κορυφή του παγόβουνου αποτελεί μόνο το 15% των εγκλημάτων, ενώ ένας Ολλανδός αστυνομικός υπολογίζει χωριστά διάφορα εγκλήματα: οι γνωστές αμβλώσεις φθάνουν μόλις το 0,4%, οι κλοπές από καταστήματα αγγίζουν το 20%, και η γνωστή δραστηριότητα των πορτοφολάδων πλησιάζει το 33%<sup>157</sup>. Και μόνο αυτά τα στοιχεία αρκούν για να αναδειχθεί το πρόβλημα της σκοτεινής περιοχής, του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας, που

154. Βλ. 3.4.9.

155. E. H. Sutherland, D. R. Cressey, ό.π., σ. 28.

156. J. E. Hall Williams, *Criminology and Criminal Justice*, London, 1982, σ. 156.

157. R. Hood, R. Sparks, *Key Issues in Criminology*, London 1970, 1978, σ. 15.

είναι ένα από τα παλαιά και ταυτόχρονα πάντα επίκαιρα προβλήματα της εγκληματολογίας<sup>158</sup>.

Το πρόβλημα αυτό έχει πολλές διαστάσεις. Σημειώνουμε την αβεβαιότητα που δημιουργείται από την άγνοια του αληθινού μεγέθους της εγκληματικότητας. Για τη χάραξη μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής θεωρείται απαραίτητη η ποιοτική και ποσοτική γνώση της εγκληματικότητας. Για παράδειγμα, η αύξηση της εγκληματικότητας και συνακόλουθα η υπερφόρτωση των ποινικών δικαστηρίων, δημιουργεί το ερώτημα στους ιθύνοντες: «Μήπως χρειάζονται περισσότεροι εισαγγελείς με περισσότερες αρμοδιότητες;»<sup>159</sup> Από την άλλη πλευρά, και για την κατανόηση του εγκληματικού φαινομένου απαιτείται η γνώση όλων των περιπτώσεων. Η μελέτη και παρατήρηση μόνο της εμφανούς εγκληματικότητας οδηγεί προφανέστατα σε λανθασμένα συμπεράσματα από τη στιγμή που γίνονται γενικεύσεις που αφορούν και την αθέατη εγκληματικότητα.

Δύο βασικές απόψεις έχουν επικρατήσει για την αντιμετώπιση του προβλήματος της σκοτεινής περιοχής:

Η **πρώτη** αναφέρεται στην προσπάθεια προσδιορισμού του σκοτεινού αριθμού και στη συμπλήρωση των στατιστικών στοιχείων της εμφανούς εγκληματικότητας με **έρευνες αυτοομολογούμενης εγκληματικής δραστηριότητας και έρευνες θυμάτων ή θυματοποίησης**. Ο G. Kaiser μάλιστα κάνει λόγο για τη δύναμη των πολιτών να προσδιορίζουν την εγκληματικότητα μέσω αυτών των ερευνών<sup>160</sup>.

Η **δεύτερη** αποβλέπει στην αγνόηση του σκοτεινού αριθμού και στην προσέγγιση των εγκληματολογικών στατιστικών από τη σκοπιά της «**παραγωγής εγκλημάτων**» από την αστυνομία, τα ποινικά δικαστήρια και τις φυλακές<sup>161</sup>.

### 3.4.9.1. Προσπάθειες προσδιορισμού της σκοτεινής περιοχής

Η θέση του Quételet για τη σταθερή σχέση ανάμεσα στα καταγραφόμενα εγκλήματα και σε αυτά που δεν έχουν καταγραφεί και αποτελούν

158. Με αυτό το θέμα είχε ασχοληθεί στην Ελλάδα ο Η. Δασκαλάκης, «*Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας*», στην «Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών», τ. 25 (1975), σ. 370 επ.

159. Πρβλ. το άρθρ. 45α ΚΠΔ αναφορικά με τη δυνατότητα του εισαγγελέα να απόσχει της ποινικής δίωξης και ταυτόχρονα να επιβάλλει με διάταξη αναμορφωτικά μέτρα.

160. G. Kaiser, ό.π., σ. 355 (Definitions-macht).

161. A. Keith Boltomley, *Criminology in Focus*, Oxford 1979 σ. 23. Kerstin Elmhorn, «*Study on Self-reported Delinquency among School Children in Stockholm*», στο: «*Scandinavian Studies in Criminology*», London 1965.

το σκοτεινό αριθμό βοήθησε τελικά στον υπολογισμό του αριθμού των τελούμενων εγκλημάτων<sup>162</sup>. Από τα γνωστά, καταγραφόμενα εγκλήματα έγινε δυνατόν να υπολογιστεί ο άγνωστος αριθμός των διαπραττομένων εγκλημάτων. Άλλωστε σε ορισμένα εγκλήματα, όπως προαναφέρθηκε, π.χ. ληστείες καταστημάτων ή ορισμένες μορφές κλοπών, ο σκοτεινός αριθμός είναι σχετικά μικρός, ενώ σε άλλα, όπως την υπεξαίρεση, την απάτη, τα οικονομικά εγκλήματα, τον βιασμό ή τις παράνομες αμβλώσεις, είναι μεγάλος<sup>163</sup> (βλ. Γράφημα 2.6). Έτσι, αναπτύχθηκαν από τα μέσα του 20ου αιώνα στις ΗΠΑ, αλλά και στις Σκανδιναβικές χώρες, και στη Βρετανία οι τεχνικές της έρευνας της αυτοομολογούμενης εγκληματικής συμπεριφοράς (*studies of self-reported crime*). Οι περισσότερες σχετικές έρευνες αποσκοπούν στη συλλογή, με ανώνυμα ερωτηματολόγια σε ανηλίκους, πληροφοριών σχετικά με διάφορες μορφές παραβατικότητας. Συγκεκριμένα, ερωτώνται οι ανήλικοι ποιες μορφές συμπεριφοράς έχουν ακολουθήσει από τις αναφερόμενες στο ερωτηματολόγιο, και αν υπήρξαν συνέπειες και ποιες.

Γενικά, τα αποτελέσματα των ερευνών αυτών δείχνουν ότι υπάρχει ένα μεγάλο τμήμα εγκληματικότητας, το οποίο παραμένει αφανής και δεν αποκαλύπτεται ούτε καταγράφεται. Αναφέρουμε ενδεικτικά τα ευρήματα ορισμένων σχετικών μελετών.

Μία ελληνική έρευνα σε τριακόσια ένδεκα άτομα 14-21 ετών από την περιοχή Αθηνών έδειξε συμμετοχή των νεαρών σε αντικοινωνικές γενικά συμπεριφορές εξαιρετικά μεγαλύτερη από αυτήν που καταγράφεται από τις στατιστικές της Αστυνομίας. Λ.χ. περισσότερα από τα έξι στα δέκα άτομα ομολόγησαν ότι είχαν τελήσει κάποια παράβαση βίας ή παράβαση κατά της ιδιοκτησίας<sup>164</sup>.

Μία σουηδική, πιο συγκεκριμένη, έρευνα σε δείγμα 3% των αρρένων μαθητών 9-14 ετών όλων των σχολών της Στοκχόλμης απεκάλυψε ότι περισσότεροι από τους μισούς μαθητές ομολόγησαν ότι είχαν διαπράξει κάποιο αξιόποιο αδίκημα. Από αυτές τις περιπτώσεις ούτε 3% δεν έγιναν

---

162. J. Léauté, *Criminologie et Science Pénitentiaire*, Paris 1972, σ. 203.

163. Η. Δασκαλάκης, ό.π., σ. 376. Επίσης The National Swedish Council for Crime Prevention, *Crime and Criminal Policy in Sweden*, ό.π., σ. 10 επ.

164. C. D. Spinellis / E. Apospori / M. Kranidioti / Y. Symiyianni / N. Angelopoulou, *Key-Findings of a Preliminary Self-Report Delinquency Study in Athens, Greece*, σε: J. Jungertas / C. J. Terlouw / M. W. Klein (eds.), *Delinquent Behavior among Young People in the Western World - First Results of the International Self-Report Delinquency Study*, Amsterdam / New York 1994, σ. 288-317 και ιδίως σ. 310-311 και σ. 293-294, όπου και παραπομπές σε άλλες ελληνικές παρόμοιες έρευνες.

γνωστές στην Αστυνομία<sup>165</sup>. Παρόμοια είναι και τα στοιχεία που παρέχονται από διάφορες αμερικανικές έρευνες. Σε μία έρευνα που έγινε το 1972 σε: 847 αγόρια και κορίτσια 13-16 ετών, 88% ομολόγησαν ότι είχαν διαπράξει τα τελευταία τρία χρόνια τουλάχιστον ένα ποινικό αδίκημα για το οποίο θα μπορούσαν να είχαν διωχθεί. Από αυτούς λιγότεροι από 3% ανέφεραν ότι είχαν ανακαλυφθεί από την Αστυνομία<sup>166</sup>. Διάφορες άλλες έρευνες αναφέρουν ευρήματα τα οποία δεν απέχουν από τα παραπάνω και πάντως, στην καλύτερη περίπτωση μόνο ένα ποσοστό 14% των παραβάσεων που διέπραξαν ανήλικοι περιήλθε σε γνώση της Αστυνομίας<sup>167</sup>.

Δεν λείπουν όμως και οι επιφυλάξεις σχετικά με τις έρευνες αυτές. Εκτός από την αμφισβήτηση της ειλικρίνειας των απαντήσεων, η έλλειψη ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος μιας περιοχής για την οποία υπάρχουν και αστυνομικές στατιστικές, καθώς και σε ορισμένες έρευνες, ο μη περιορισμός των απαντήσεων σε μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο μειώνουν την αξία των ευρημάτων<sup>168</sup>. Επίσης η μεγάλη ποικιλία μορφών συμπεριφοράς, οι οποίες δεν αποτελούν (σοβαρά) αξιόποινα αδικήματα (π.χ. παρακολούθηση ακατάλληλου κινηματογραφικού έργου, χρησιμοποίηση μέσου μαζικής συγκοινωνίας χωρίς εισιτήριο ή ποδηλάτου χωρίς φώτα), δημιουργεί ερωτήματα: Πρόκειται πράγματι για εγκλήματα τα οποία διαφεύγουν την προσοχή της Αστυνομίας και επομένως με την καταγραφή τους ρίχνουμε φως στη σκοτεινή περιοχή; Μήπως πρόκειται για περιπτώσεις οριακές, τις οποίες έχει τη διακριτική ευχέρεια η Αστυνομία να αφήσει έξω από τη στατιστική της, δίνοντας μία επιπλέον ευκαιρία στους ανηλίκους αυτούς πριν τους στιγματίσει; Μήπως στις περιπτώσεις των **ενηλίκων εγκληματιών**, για τους οποίους υπάρχουν ανεπαρκέστατα ερευνητικά στοιχεία, ο σκοτεινός αριθμός είναι πιο μικρός;<sup>169</sup>

165. Πρόκειται για την εμπειριστατωμένη μελέτη της Kerstin Elmhorn, «*Study on Self-reported Delinquency among School Children in Stockholm*», ό.π., σ. 117-146.

166. J. R. Williams, M. Gold., *From Delinquent Behavior to Official Delinquency*, στο: «*Social Problems*», τ. 20 (1972), σ. 209-229.

167. R. Hood / R. Sparks, ό.π., σ. 23.

168. Στο ίδιο σ. 20. Βλ. και την προαναφερόμενη ελληνική έρευνα, όπου γίνεται λόγος στην ερώτηση για τον ακριβή χρόνο τέλεσης του εγκλήματος, π.χ. «τον τελευταίο χρόνο» ή «κάποτε».

169. Σε ενήλικες αναφέρονται: (α) μία αμερικανική έρευνα του 1940 σε 1.800 άνδρες και γυναίκες οι οποίοι απήντησαν ταχυδρομικώς σε ερωτηματολόγιο που περιείχε σαράντα εννέα αδικήματα ((J. E. Hall Williams, ό.π., σ. 165), και (β) δύο μελέτες σε Νορβηγούς και Φιλανδούς στρατιώτες (R. Hodd / R. Sparks, ό.π., σ. 19).



Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι έρευνες της αυτοομολογούμενης εγκληματικής δραστηριότητας παρέχουν **δυνατότητες**<sup>170</sup> για μελλοντικές μελέτες, παρ' όλο που οι έρευνες αυτές δεν κατόρθωσαν ως τώρα να προσδιορίσουν τη σκοτεινή περιοχή της εγκληματικότητας.

Πρόσφατα, το κενό αυτό προσπάθησαν οι εγκληματολόγοι να το καλύψουν με τις **μελέτες σε θύματα**, τις λεγόμενες **μελέτες «θυματοποίησης»** (victimization studies).

### ΓΡΑΦΗΜΑ 2.6

#### ΕΜΦΑΝΗΣ ΚΑΙ ΑΦΑΝΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ



*Πρβλ. Crime and Criminal Policy in Sweden, Stockholm 1984, σ. 12.*

Η συναγωγή του ακριβούς μεγέθους της εγκληματικότητας από το μέγεθος ή την έκταση της θυματοποίησης παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι το θύμα, σε αντίθεση με το δράστη της αυτοομολογούμενης συμπεριφοράς, δεν έχει λόγο να αποκρύψει τη θυματοποίησή του.

Αξιοσημείωτες εν προκειμένω είναι οι έρευνες των Ηνωμένων Εθνών. Συγκεκριμένα, από το 1989 διεξάγεται η Διεθνής Κοινωνική Έρευνα σε Θύματα (ΔΙΚΕΘ) (International Crime Victim Survey - ICVS). Το 1989 καλύφθηκε η πενταετία 1984-1988, και ακολούθησαν οι έρευνες του 1992

170. J.E. Hall Williams, ό.π., σ. 166.

(1987-1991) 1994-1996 (1991-1995) και 2000. Σε αυτές έλαβαν συνολικά μέρος εβδομήντα κράτη-μέλη του ΟΗΕ. Δυστυχώς, η χώρα μας δεν συμμετείχε παρά μόνο σε μία δοκιμαστική έρευνα<sup>171</sup>. Η ΔΙΚΕΘ, εκτός του ότι αποτελεί μία πρόσθετη, εναλλακτική πηγή για τη συμπλήρωση της στατιστικής των εγκλημάτων, παρέχει συγκρίσιμους ενδείκτες για την εγκληματικότητα (για ένδεκα συμβατικά εγκλήματα), την έκταση της αναφοράς της θυματοποίησης στην Αστυνομία και τον φόβο του εγκλήματος. Επίσης περιέχει ερωτήσεις σχετικά με το κρίσιμο θέμα της διαφθοράς (δωροδοκία κρατικών υπαλλήλων) και την απάτη σε βάρος των καταναλωτών. Τα πολύ σημαντικά στοιχεία που περιέχει καθιστούν τη ΔΙΚΕΘ ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια όσων σχεδιάζουν πολιτικές για την εγκληματικότητα, αλλά και για τους ερευνητές και τη διεθνή κοινότητα γενικά, η οποία συνεργάζεται στενά σε αυτό το πλαίσιο<sup>172</sup>. Εκτός από τη ΔΙΚΕΘ, σε αρκετά ευρωπαϊκά κράτη διεξάγονται σε τακτά χρονικά διαστήματα έρευνες σε θύματα. Λ.χ. στη Μεγάλη Βρετανία η Κοινωνική Έρευνα για την Εγκληματικότητα (British Crime Survey-BCS), απευθύνεται σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα πολιτών σχετικά με τη θυματοποίησή του. Τέτοιες κοινωνικές έρευνες πραγματοποιούνται από το έτος 1982, ενώ η βρετανική Αστυνομία καταγράφει τα εγκλήματα που της αναφέρονται ή καταγγέλλονται από το 1857! Στην Κοινωνική Έρευνα του 2002/2003 απάντησε το 75% των ερωτωμένων του δείγματος (36,500 άτομα). Τέσσερις περίπου στους δέκα ανέφεραν ότι το συμβάν είχε γίνει γνωστό στην Αστυνομία (43%), δηλαδή η εγκληματικότητα για το έτος 2002-2003 ήταν περίπου η διπλάσια από αυτήν που αναφέρεται στη στατιστική της Αστυνομίας για την ίδια χρονική περίοδο. Εξάιρεση αποτελούν οι ανθρωποκτονίες, εφόσον το θύμα δεν είναι πλέον δυνατό να ερωτηθεί, οι κλοπές αυτοκινήτων, οι οποίες αναφέρονται στην Αστυνομία σε ποσοστό 97%, και οι διαρρήξεις με μεγάλες απώλειες σε ποσοστό 87%<sup>173</sup>. Τα αποτελέ-

171. Σχετικά με την μη συμμετοχή της Ελλάδος στις έρευνες αυτές βλ. K. Kangaspunta et. al., (eds.) *Profiles of Criminal Justice Systems in Europe and North America 1990-1994*, HEUNI, Helsinki, 1999, σ. 196 και 201. Οι έρευνες σε θύματα απευθύνονται, συνήθως, τηλεφωνικώς σε 1000 και άνω άτομα και είναι διαφορετικές από τις Κοινωνικές Έρευνες των Ηνωμένων Εθνών για τις Τάσεις της Εγκληματικότητας και τις Λειτουργίες των Συστημάτων Ποινικής Δικαιοσύνης. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης αναλαμβάνει την απάντηση στις 8 Κοινωνικές Έρευνες του ΟΗΕ για τις Τάσεις της Εγκληματικότητας κ.λπ. Τα στοιχεία των ετών 1995-1997 βρίσκονται δημοσιευμένα στον τόμο: K. Aromaa et. al., *Crime and Criminal Justice Systems in Europe and North America, 1995-1997*, HEUNI, Helsinki 2003.

172. A. Alvazzi del Frate, *The Voice of Victims of Crime: Estimating the true level of Conventional Crime*, σε: United Nations, Forum on Crime and Society, v. 3, N° 1 and 2, December 2003, σ. 127-140.

173. J. Simmins/T. Dodd (eds.), *Crime in England and Wales 2002/2003*, Home Office Statistical Bulletin, 07/03, July 2003, σ. 10-113.

σματα αυτά διαφέρουν συγκρινόμενα με πολύ παλαιότερα δεδομένα των ΗΠΑ. Από τα συλλεχθέντα στοιχεία υπολογίζεται ότι για το 1973 σε όλες τις Ηνωμένες Πολιτείες δηλώθηκαν από τα θύματα τρεις φορές περισσότερα εγκλήματα (π.χ. βιασμοί, διαρρήξεις, ληστείες) από όσα ανέφεραν οι αστυνομικές στατιστικές. Σε άλλα εγκλήματα όμως (π.χ. κλοπές αυτοκινήτων) οι απαντήσεις των θυμάτων δεν απείχαν πολύ από τις στατιστικές αυτές<sup>174</sup>, όπως και στη Μ. Βρετανία. Τρία χρόνια αργότερα μία άλλη έρευνα σε οκτώ μεγάλες αμερικανικές πόλεις απεκάλυψε ότι τα θύματα δεν κατήγγειλαν στην Αστυνομία ούτε τα μισά εγκλήματα κατά του προσώπου ή κατά της περιουσίας, τα οποία είχαν υποστεί. Οι συνηθέστεροι λόγοι τους οποίους προέβαλαν τα θύματα για να δικαιολογήσουν την παράλειψή τους να αναφερθούν στις Αρχές ήταν: η έλλειψη επιτυχιών από την πλευρά της Αστυνομίας ή ενδιαφέροντος από τη δική τους πλευρά<sup>175</sup>.

Οι διαφορές που παρουσιάζονται στα αποτελέσματα των ερευνών, που μνημονεύθηκαν ενδεικτικά παραπάνω, δεν είναι ο μόνος λόγος που δυσχεραίνει τον προσδιορισμό της σκοτεινής περιοχής της εγκληματικότητας με βάση τις έρευνες σε θύματα. Και εξ ορισμού μόνο περιορισμένα στοιχεία είναι δυνατόν να προκύψουν από αυτές τις μελέτες. Εγκλήματα στα οποία το θύμα έχει εκλείψει ή δεν υπάρχει θύμα (π.χ. ανθρωποκτονία, άσεμνα δημοσιεύματα, χρήση ναρκωτικών, κακόβουλη βλασφημία κ.λπ.) ή το θύμα συμμετέχει ή δεν έχει αντιληφθεί το έγκλημα (π.χ. κακοποίηση παιδιού) δεν είναι δυνατόν να υπολογιστούν με αυτή τη μέθοδο. Επίσης τα θύματα ούτε νομικές γνώσεις έχουν για να εντάξουν στη σωστή κατηγορία εγκλήματος τη συμπεριφορά του δράστη ούτε συγκινησιακή απόσταση για να μην υπερτιμούν ή υποτιμούν το πρόβλημα<sup>176</sup>.

Πάντως, οι έρευνες αυτές, παρά τα μειονεκτήματά τους, είναι χρήσιμες γενικότερα. Εκτός του ότι υποδηλώνουν τη διάπραξη τουλάχιστον διπλάσιων εγκλημάτων από όσα καταγράφονται από την Αστυνομία, παρέχουν και ενδιαφέρουσες ενδείξεις: Πρώτα, για τις ομάδες ηλικιών οι οποίες δυσπιστούν προς το έργο της Αστυνομίας (12-19 ετών). Και δεύτερο, για τις ομάδες που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να πέσουν θύματα εγκλήματος γενικά (κάτω των 25 ετών) ή για τα θύματα επίθεσης ή για τα

---

174. W. G. Skogan, *The Victims of Crime: Some National Survey Findings*, σ. 136, στο συλλογικό έργο που επιμελήθηκε ο A. L. Guenther, *Criminal Behavior and Social Systems*, Chicago (1970), 1976, σ. 136.

175. A. Keith Bottomley, ο.π., σ. 27.

176. Βλ. W. G. Skogan, ό.π., σ. 136 και J. E. Hall Williams, ό.π., σ. 152-153, καθώς και το μεταφρασμένο στα ελληνικά κατατοπιστικό, πολυσέλιδο έργο του R. Sparks, *Έρευνες σε θύματα εγκλημάτων-Επιτεύγματα και προοπτικές* (μτφρ. επιμ. Κ. Τσουραμάνη, Αθήνα-Κομοτηνή 1985).

θύματα των οποίων η θυματοποίηση είναι συνδεδεμένη με κοινωνικές δομές και κοινωνικούς ρόλους (π.χ. βίαιη αφαίρεση τσάντας, βιασμός)<sup>177</sup>.

### **3.4.9.2. Η εγκληματολογική στατιστική ως καταγραφή δραστηριότητας**

Οι δυσχέρειες που παρουσιάζει η διόρθωση των εγκληματολογικών στατιστικών με τις παραπάνω μεθόδους, μας οδηγούν στην εξέταση της δεύτερης εκδοχής: **στο ενδεχόμενο οι εγκληματολογικές στατιστικές να καταγράφουν τη δραστηριότητα των εφαρμοστών των ποινικών νόμων και όχι των εγκληματιών**<sup>178</sup>. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, οι εγκληματολογικές στατιστικές δεν χρησιμεύουν για να προσδιορίσουν ποσοτικά ή ποιοτικά τα εγκλήματα που έχουν διαπραχθεί<sup>179</sup>. Χρησιμεύουν όμως για να δείξουν την αποδοτικότητα και τη διαδικασία επιλογής (Selektionsprozess)<sup>180</sup> ορισμένων ατόμων από τα όργανα που είναι επιφορτισμένα με τη δίωξη και την τιμώρηση των εγκλημάτων. Με άλλα λόγια, οι αριθμοί των εγκληματολογικών στατιστικών φανερώνουν μόνο πόσα άτομα καταγράφηκαν από την Αστυνομία, τα ποινικά δικαστήρια και τα διάφορα ιδρύματα. Τίποτα περισσότερο. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγουν οι υποστηρικτές της άποψης αυτής, γιατί είναι το μόνο βέβαιο. Ενώ δημιουργεί αβεβαιότητα η στατιστική των εγκλημάτων, τα οποία περιέρχονται σε γνώση της Αστυνομίας αν λ.χ. αυτή παρουσίασε αύξηση της εγκληματικότητας. Η αύξηση ενδέχεται να μην είναι αληθινή, αλλά να είναι αποτέλεσμα ενός ή περισσότερων από τα παρακάτω γεγονότα:

- αύξηση της αστυνομικής δύναμης<sup>181</sup>,
- αύξηση των καταγγελιών των θυμάτων ή των πολιτών γενικά,
- αύξηση των τεχνικών μέσων της Αστυνομίας,
- αύξηση της πίεσης της κοινής γνώμης για περισσότερη και καλύτερη αστυνόμευση,
- αύξηση της εγκληματικότητας γενικά,

177. W. G. Skogan, ό.π., σ. σ. 147-148.

178. Keith Bottomley, ό.π., σ. 23

179. D. J. Black, «Production of Crime Rates», στο: «American Sociological Review», τ. 35 (1970), σ. 733-748.

180. G. Kaiser, ό.π., σ. 356.

181. Ενδεικτικά αναφέρεται η φράση ενός ποινικού δικαστή, ο οποίος έλεγε: «Δώστε στο αστυνομικό τμήμα μας έναν επί πλέον αστυνομικό και θα σας εξασφαλίσω εκατό συλλήψεις περισσότερες για το ερχόμενο έτος», J. H. Hall Williams, ό.π., σ. 177.

- αύξηση μόνο των εγκλημάτων τα οποία συνήθως καταγγέλλονται (π.χ. κλοπές αυτοκινήτων).

Τη συσταλτική αυτή ερμηνεία και χρησιμοποίηση των εγκληματολογιών στατιστικών υιοθετούν πολλοί εγκληματολόγοι<sup>182</sup>. Οι θέσεις μάλιστα αυτές εναρμονίζονται και με τις αντιλήψεις των οπαδών της θεωρίας της «ετικέτας» ή της αλληλεπίδρασης. Σύμφωνα με αυτή, το έγκλημα ή η απόκλιση δεν υπάρχει χωρίς τα άτομα ή τους θεσμούς που αντιδρούν στη σχετική μορφή συμπεριφοράς (συλλαμβάνουν, καταδικάζουν, φυλακίζουν, στιγματίζουν). Επομένως, η επίσημη καταγραφή μιας περίπτωσης συμπίπτει με τη γένεση ενός εγκληματία ή ενός αποκλίνοντος.

### **3.4.9.3. Η ελληνική εγκληματολογική στατιστική**

Για πρώτη φορά το 1883 δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Πίνακες καταμηνύσεων πταισμάτων και εγκλημάτων καθώς και καταδικών και αθώσεων Πενήντα περίπου χρόνια αργότερα, το Υπουργείο Δικαιοσύνης αρχίζει να εκδίδει δικές του στατιστικές. Έτσι, υπάρχουν στατιστικές φυλακών για τα έτη: 1891, 1901 και 1908. Για τα έτη 1911-1913 το ίδιο Υπουργείο συγκεντρώνει ορισμένα στοιχεία για τη «Δικαστική Στατιστική» και την «Εγκληματολογική Στατιστική». Κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο διακόπτεται η έκδοση της «Εγκληματολογικής Στατιστικής» και επανεκδίδεται για μια δεκαετία (1926-1937) για να διακοπεί ξανά με το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο<sup>183</sup>. Από το 1957 η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) χρησιμοποιεί τυποποιημένη μέθοδο συλλογής στοιχείων, έτσι, παρουσιάζονται πλέον συστηματικότερες οι στατιστικές της εγκληματικότητας. Το 1963 μάλιστα εκδίδεται για πρώτη και τελευταία φορά το ενδιαφέρον τεύχος που τιτλοφορείται «Εγκληματολογική Στατιστική έτους 1960». Καταγράφονται εδώ και παράγονται για πρώτη φορά στοιχεία που είναι ιδιαίτερα χρήσιμα. Λ.χ. υπάρχουν στοιχεία για: α] κατάδικους παραβάτες για τα ναρκωτικά, β] αποφυλακισμένους, γ] αλλοδαπούς ή δ] υποδίκους και το χρόνο παραμονής τους στα καταστήματα κράτησης. Προς το παρόν από τους δεκαέξι Πίνακες που αναγγέλλονται στον ιστότοπο της ΕΛ.ΣΤΑΤ., είναι διαθέσιμοι μόνο πέντε και αφορούν το έτος 2005. Αυτοί είναι οι ακόλουθοι: 1. Σύνολο κρατουμένων - καταδικών στις φυλακές κατά ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, επίπεδο εκπαίδευσης και κατάσταση απασχόλησης, 2. Σύνολο κρατουμένων - καταδικών στις φυλακές κατά βαθμό αστικότητας του τόπου κατοικίας και κυριότερα αδικήματα που διέπραξαν. 3. Κατάδικοι κατά κατηγορίες

182. Α. Keith Bottomley, ό.π., σ. 30, επίσης Η. Δασκαλάκης, ό.π., σ. 374.

183. Κ.Δ. Σπινέλλη, *Εγκληματολογία*, 2005, σ.148.

αδικημάτων και είδος φυλακών. 4. Αλλοδαποί κατάδικοι κατά υπηκοότητα, κυριότερες κατηγορίες αδικημάτων που διέπραξαν και φύλο. Και 5. Κίνηση των υποδίκων κατά φυλακές και χρόνος παραμονής τους στις φυλακές. Ωστόσο, ορισμένα από αυτά τα στοιχεία δεν κρίνονται απαραίτητα για την παρακολούθηση της κίνησης των ιδρυμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ενώ λείπουν άλλα που θεωρούνται κρίσιμα και χρήσιμα.

#### 3.4.9.3.1. Εγκληματολογική στατιστική της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Από το 2010 αναδιοργανώθηκε εκ βάθρων η όλη στατιστική υπηρεσία με τη θεσμοθέτηση της Ανεξάρτητης Αρχής ΕΛ.ΣΤΑΤ. (ν. 3832/2010 Ελληνικό Στατιστικό Σύστημα. Σύσταση της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, όπως ισχύει σήμερα). Βασικός σκοπός της ΕΛ.ΣΤΑΤ. είναι η διασφάλιση και διαρκής βελτίωση της ποιότητας των στατιστικών της χώρας. Η ΕΛΣΤΑΤ διατηρεί, όπως προαναφέρθηκε ιστότοπο ([www.statistics.gr](http://www.statistics.gr)) με «βάση στατιστικών δεδομένων».

#### 3.4.9.3.2. Ευρωπαϊκή εγκληματολογική στατιστική

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο από το 1990 κατεβλήθη προσπάθεια συλλογής συγκρίσιμων, κατά το δυνατόν, και ποιοτικών στοιχείων από ομάδα εμπειρογνομένων στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα στοιχεία αυτά δημοσιεύτηκαν στην "Ευρωπαϊκή Βίβλο Στατιστικών της Εγκληματικότητας και της Ποινικής Δικαιοσύνης" (European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics)<sup>184</sup>. Η Στατιστική αυτή Βίβλος είναι καρπός πολύχρονης προσπάθειας που επικεντρώθηκε: α] στην κατασκευή συγκρίσιμων ορισμών εγκλημάτων και σε επισημάνσεις, όταν οι νομοθεσίες αποκλίνουν από αυτούς <sup>185</sup>, β] σε κοινό Ερωτηματολόγιο και σε πολλές οιονεί σεμιναριακές συναντήσεις στις οποίες έπαιρναν μέρος περίπου 40 ευρωπαίοι εμπειρογνώμονες που είχαν αναλάβει το έργο της συλλογής των εθνικών τους στοιχείων, αρχικά για τα έτη 1990-1995, και αργότερα για τα έτη 1996-2000, 2000-2003 και 2003-2009. Τα πρώτα στοιχεία δημοσίευσε το Συμβούλιο της Ευρώπης με τον τίτλο: European Sourcebook of Crime and Criminal Justice και στη συνέχεια το εγχείρημα αυτό συνεχίστηκε, λόγω ελλείψεως κονδυλίων από πλευράς Συμβουλίου, από ερευνητικά κέντρα της Ολλανδίας, της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ελβετίας. Την πλέον πρόσφατη έκδοση της «Ευρωπαϊκής Βίβλου Στα-

184. Στο ίδιο, σ. 161 επ.

185. Stefan Harrendorf, *Offences Definitions in the European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics and their Influence on Data Quality and Comparability*, σε: *European Journal on Criminal Policy and Research*, March, 2012, v. 18, 23-63 .

τιστικών της Εγκληματικότητας και της Ποινικής Δικαιοσύνης» που καλύπτει τα έτη 2007-2011, ανέλαβε το HEUNI<sup>186</sup>. Ορισμένα στοιχεία παρόμοια με αυτά της Ευρωπαϊκής Βίβλου συλλέγει και το Ηνωμένο Βασίλειο. Στην αγγλική δημοσίευση επιχειρείται, για πρώτη φορά, η συλλογή όσο το δυνατόν πιο αξιόπιστων και συγκρίσιμων στατιστικών.

Μια αντίστοιχη προσπάθεια έχει αρχίσει μόνο για τις στατιστικές των ιδρυματικών και εξω-ιδρυματικών ποινών και μέτρων ασφαλείας από το Συμβούλιο της Ευρώπης, μέσω του προγράμματος και των Ερωτηματολογίων “Space”<sup>187</sup>. Το πρόγραμμα αυτό συνίσταται σε μια ετήσια έρευνα στους πληθυσμούς των φυλακών των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης<sup>188</sup>

Παρόμοια στοιχεία βρίσκονται και στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμένα της **europa** (<http://epp.europa.eu/portal/page/portal/crime/introduction>) όπου και επισημαίνονται οι δυσχέρειες εμφάνισης εγκληματολογικών στατιστικών, ιδίως λόγω των σημαντικών διαφορών στους ορισμούς των εγκλημάτων και στις μεθόδους συλλογής τους στα κράτη μέλη. Πάντως η europa έλαβε από το Πρόγραμμα της Χάγης 2004 εντολή να δημιουργήσει συγκρίσιμα στοιχεία για την εγκληματικότητα και την ποινική δικαιοσύνη. Επίσης, μια σειρά από μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση προτάθηκαν: α] από το σχέδιο δράσης 2006-2010: «Αναπτύσσοντας μια συνολική και συνεκτική ευρωπαϊκή στρατηγική για τη μέτρηση της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης» και β] στη συνέχεια μέσω του Προγράμματος Στοκχόλμης 2009 «Μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες». Σημειώνεται, ωστόσο, ότι στο ενωσιακό επίπεδο συλλέγονται κυρίως μετα-δεδομένα, και όχι πρωτογενή στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε ηλεκτρονική δημοσίευση του 2012, αναφέρονται τα εξής ενδιαφέροντα στοιχεία: Συγκρίσιμα εγκληματολογικά στατιστικά δεδομένα υποδηλώνουν, για τα έτη 2006-2009, καθυστέρηση στην αύξηση της εγκληματικότητας, όπως αυτή καταγράφεται στις αστυνομικές στατιστικές, με εξαίρεση των εγκλημάτων των διαρρήξεων οικειών και της διακίνησης ναρκωτικών που παρουσιάζουν αύξηση σε ορισμένα κράτη μέλη. Αισθητή μείωση, ωστόσο, παρατηρείται στις κλοπές οχημάτων. Ο υψηλότερος δείκτης ανθρωποκτονιών παρατηρείται στη Λιθουανία και Εσθονία και ο χαμηλότερος στην Αυστρία, Σλοβενία, Γερμανία, Ισπανία. Ο υψηλό-

186. HEUNI, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014*, ό.π.

187. Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l' Europe, International comparisons of criminal justice statistics 1998, Issue 04/00, 24 February 2000.

188. Council of Europe, European Committee on Crime Problems, Council for Penological Cooperation, Strasbourg, 9 March 2007.

τερος δείκτης κρατουμένων, σε σχέση με τον πληθυσμό της κάθε χώρας, απαντάται στη Λετονία και Εσθονία, και ο χαμηλότερος στην Ισλανδία. Φιλανδία, Δανία και Σλοβενία<sup>189</sup>. Στοιχεία του 2010 επιβεβαιώνουν τις μειώσεις στα περισσότερα εγκλήματα, εκτός των διαρρήξεων οικιών<sup>190</sup>.

#### 3.4.9.3.3. Διεθνείς εγκληματολογικές στατιστικές:

Από το 1970, μια παράλληλη πρωτοβουλία συλλογής στατιστικών δεδομένων είχε αναπτύξει το Γραφείο Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και την Εγκληματικότητα (UNODOC). Τα στοιχεία που συλλέγονται από το εν λόγω Γραφείο μέσω δύο Ερωτηματολογίων (Crime Trend Survey και Annual Report Questionnaire [on Drugs]) αφορούν στοιχεία για την εγκληματικότητα, την ποινική δικαιοσύνη και τη διακίνηση, παραγωγή, χρήση ναρκωτικών και τις τιμές τους. Τα θέματα αυτά καλύπτονται σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. ([www.unodoc.org/unodoc/en/data-and-analysis/statistics/data/htm/](http://www.unodoc.org/unodoc/en/data-and-analysis/statistics/data/htm/))

#### 3.4.9.3.4. Η εγκαιρότητα και η εγκυρότητα των εγκληματολογικών στατιστικών

Εγκατεσπαρμένες σε διάφορες εκδόσεις, με διακοπές για μεγάλα χρονικά διαστήματα αλλά και με ελλείψεις παρουσιάζονται, οι ελληνικές εγκληματολογικές στατιστικές κυρίως στα αρχικά τους στάδια.

Υπάρχει μεγάλη αμφισβήτηση σχετικά με την αξιοπιστία των εγκληματολογικών στατιστικών γενικά<sup>191</sup>. Γι αυτό οι εν λόγω στατιστικές παρέχουν μόνο ενδείξεις ως προς το ποσοτικό μέγεθος της εγκληματικότητας και την ποιοτική τους διάσταση (είδος και συχνότητα εγκλημάτων) που τελούνται σε ένα κράτος σε ένα έτος. Κατά δε την άποψη της «παραγωγής εγκληματιών»<sup>192</sup>, για παράδειγμα, οι στατιστικές της αστυνομίας, δεν περιλαμβάνουν όλα τα τελούμενα εγκλήματα αλλά μόνον όσα κατόρθωσε να καταγράψει η αστυνομία σε ένα χρόνο. Πολλοί επιστήμονες έχουν εκφράσει επιφυλάξεις για την «τεχνική και μεθοδολογική αξιοπιστία» των εγκληματολογικών στατιστικών. Η αξιοπιστία συνδέεται με τους όρους παραγωγής των στοιχείων και με το βαθμό πολιτικής ουδετερότητας και αντικειμενικό-

189. Cynthia Tavares / G. Thomas, *Crime and Criminal Justice 2006-2009*, σε: eurostat statistics in focus 6/2012.

190. Steve Clarke, *Trends in Crime and Criminal Justice 2010*, σε: eurostat statistics in focus 18/2013.

191. J. Muncie, *Official Criminal Statistics*, σε: McLaughlin / J. Muncie, *The Sage Dictionary of Criminology*, ό.π. σ. 195.

192. Keith Bottomley, ό.π. σ. 23.



τητας των κρατικών φορέων συλλογής των στοιχείων αυτών<sup>193</sup>. Γενικώς, οι στατιστικές που συλλέγονται από το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης βασίζονται σε συγκεκριμένη μεθοδολογία<sup>194</sup> και παρέχουν πληροφορίες για ορισμένα μόνο εγκλήματα που έχουν καταγραφεί από την Αστυνομία και την Εισαγγελία, που έχουν διαλευκανθεί σε ορισμένες περιπτώσεις, και των οποίων οι δράστες έχουν καταδικαστεί από τα δικαστήρια αμετάκλητα και εν τέλει έχουν καταλήξει στους φορείς εκτέλεσης των ιδρυματικών ποινών δηλ. σε καταστήματα κράτησης ή σε εξω-ιδρυματικές ποινές, όπως χρηματικές, αναστολή εκτέλεση ποινής κ.λπ.<sup>195</sup>.

Οι παρουσιαζόμενες ελλείψεις στις ελληνικές στατιστικές<sup>196</sup>, όπως η ανυπαρξία στοιχείων για την ενδο-οικογενειακή βία, για τις κλοπές αυτοκινήτων - όχι κλοπές χρήσης- για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, για τις τρομοκρατικές επιθέσεις κ.λπ. ή η καθυστερημένη δημοσιοποίησή τους, δεν έχουν ακόμη αντιμετωπιστεί. Εξάλλου, είναι αναγκαία, η βελτίωση της συγκρισιμότητας των στοιχείων. Βεβαίως, φαίνεται ότι, έως ένα βαθμό, η συγκρισιμότητα έχει επιτευχθεί από την Ευρωπαϊκή Βίβλο Στατιστικών, ιδίως: α] με την παροχή ορισμών για τα εγκλήματα για τα οποία απαιτούνται στοιχεία<sup>197</sup>, β] με τις διευκρινίσεις ως προς τους κανόνες συλλογής των στατιστικών, και γ] με το να παρουσιάζονται στους πίνακες ποσοστά σε 100.000 πληθυσμού κάθε κράτους μέλους, όπως έχουν υπολογιστεί από τους συντάκτες της Βίβλου Στατιστικών ομοιόμορφα για όλα τα κράτη βάσει στοιχείων του Γραφείου Απογραφής των ΗΠΑ<sup>198</sup>. Αλλωστε, το βαθμό συγκρισιμότητας των στοιχείων μπορεί να εκτιμήσει ο ίδιος ο αναγνώστης των στατιστικών Πινάκων της Βίβλου, καθώς επισημαίνονται γεγονότα, όπως, λ.χ. οι διαφορές μεταξύ των κρατών μελών στον τρόπο υπολογισμού των στατιστικών στοιχείων ή στον τρόπο καταγραφής τους ή στον ορισμό των διάφορων εγκλημάτων ή οι επελθούσες εν τω μεταξύ νομοθετικές μεταβολές που επηρεάζουν τα διαχρονικά ποσοτικά δεδομένα. Λ.χ., στο Βέλγιο, από το 2000 και μετά η θανατηφόρα σωματική βλάβη συνυπολογίζεται στις ανθρωπο-

193. Σ. Βιδάλη, *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σ. 561.

194. Βλ. π.χ. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Στατιστική της Δικαιοσύνης, Πολιτικής Δικαιοσύνης, Εγκληματολογικής, και Σωφρονιστικής, έτους 1995*, Αθήνα, 2000, σ. 43.

195. Ν.Ε. Κουράκης, *Πραγματολογικές προσεγγίσεις και επί μέρους ζητήματα*, σε: *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες Β΄*, 2005, σ. 3-17 και ιδίως σ. 4.

196. Για μια αναλυτική κριτική προσέγγιση του ζητήματος, βλ., αντί άλλων, Σ. Βιδάλη, ό.π. σ. 46-50.

197. *European Sourcebook*. 2010, σ.151 επ.

198. Στο ίδιο, σ. 167.

κτονίες<sup>199</sup>. (Εκλεπτισμένη μεθοδολογία ακολουθεί πλέον και η eurostat στις στατιστικές της εγκληματικότητας και της ποινικής δικαιοσύνης).

Μια ακριβέστερη εικόνα για τα τελούμενα εγκλήματα επιχειρούν να σκιαγραφήσουν οι κυβερνήσεις των διαφόρων κρατών μελών και η επιστημονική κοινότητα μέσω των «κοινωνικών ερευνών της εγκληματικότητας» (crime surveys) ή θυματοποίησης (victimization surveys) αφενός, και των ερευνών αυτο-ομολογούμενης εγκληματικότητας ή παραβατικότητας αφετέρου. Με τις τελευταίες έρευνες επιχειρείται, μέσω των απαντήσεων που παρέχουν οι ερωτώμενοι δράστες να βρεθεί ο πραγματικός αριθμός των διαπραχθέντων εγκλημάτων. Τον ίδιο στόχο επιδιώκουν, αλλά από την πλευρά των θυμάτων, και οι «έρευνες θυματοποίησης». Οι έρευνες αυτές διενεργούνται με τη βοήθεια συγκεκριμένου ερωτηματολογίου σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης με το European Union Crime and Safety Survey (EUICS) και σε διεθνές επίπεδο μέσω της «διεθνούς κοινωνικής έρευνας θυμάτων εγκλήματος ή θυματοποίησης» (International Crime Victims Survey -ICVS). Στις έρευνες θυματοποίησης ένα δείγμα πολιτών καλούνται να αναφέρουν, μεταξύ άλλων, τα εγκλήματα στα οποία ενδεχομένως έπεσαν θύματα και τον φόβο που βίωσαν κατά το τελευταίο έτος στις γειτονιές τους.<sup>200</sup>

#### 3.4.10. Ανακεφαλαίωση της θετικιστικής κατεύθυνσης

Επειδή η κατεύθυνση αυτή που είχε έντονα μεθοδολογικό χαρακτήρα χρειάστηκε να είναι λίγο αναλυτικότερη παρατίθενται σαν ανακεφαλαίωση ένας Πίνακας και ένα Γράφημα. Στον Πίνακα 2.7. συγκεφαλαιώνονται όλες οι έρευνες, μέθοδοι και τεχνικές σε συνάρτηση με τη διάκριση ποσοτικών-ποιοτικών δεδομένων αφενός, και πρωτογενών - δευτερογενών δεδομένων αφετέρου.

---

199. European Sourcebook, 2010, όπ. σ.120.

200. Dijk, J.J.M. van/J. van Kesteren/ P. Smit, 2007 και Ζαραφωνίτου, Χριστίνα, *Ο φόβος του Εγκλήματος: Ένα Ελληνικό «Παράδοξο»*, σε: Ποινική Δικαιοσύνη και Εγκληματολογία, τ. 1, 2009, σ. 9-18. Βλ. σχετικά και παραπάνω 3.4.9.1.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2.7.**

Έρευνες, μέθοδοι και τεχνικές σε συσχέτιση  
με το είδος των δεδομένων

Έρευνες μέθοδοι Τεχνικές	Ποσοτικά δεδομένα	Ποιοτικά δεδομένα	Πρωτογενής δεδομένα	Δευτερογενή δεδομένα
Έρευνες διερευνητικές	+		+	
Έρευνες περιγραφικές με στοιχεία από αρχεία	+			+
Έρευνες αξιολόγησης	+	+	+	+
Έρευνες μετα-ανάλυσης	+			+
Έρευνες με επίσημες εγκληματολογικές στατι- στικές	+			+
Έρευνες με πειραματική μέθοδο	+		+	
Έρευνες επαναληπτικές				
Έρευνες με ομάδες ελέγχου σε μία φάση	+		+	
Οιονεί πειραματική μέθοδος	+			+
Κοινωνική έρευνα	+		+	
Έρευνες με παρατήρηση		+	+	
Έρευνες με εγκληματία στο φυσικό του περιβάλλον / ιστοριογραφία		+	+	
Έρευνες σε αρχεία, έγγρα- φα, κ.λπ.	+	+		+

Τέλος, στο Γράφημα 2.8. αναπαριστώνται τα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας τα οποία μπορεί να αποτελέσουν και το διάγραμμα μιας εμπειρικής μελέτης.

ISBN: 978-960-562-313-5



14848